

ELEKTRONICZNY SYMULATOR REZYSTANCJI

Jan Szmytkiewicz

**Instytut Informatyki i Elektroniki, Uniwersytet Zielonogórski
65-246 Zielona Góra, ul. Podgórna 50**

e-mail j.szmytkiewicz@iie.uz.zgora.pl

STRESZCZENIE

W celu sprawdzania przyrządów pomiarowych przeznaczonych do współpracy z czujnikami termoelektrycznymi można zastosować dekadę rezystorów wzorcowych, dekadę rezystancyjną z wzorcowym omomierzem lub elektroniczny symulator rezystancji. W artykule porównano wady i zalety trzech rodzajów wzorców oraz przybliżono konstrukcję i parametry metrologiczne, opracowanych przy współudziale autora jako konstruktora prowadzącego, dekady rezystancyjnej z wzorcowym omomierzem – kalibratora typu C403 i elektronicznego symulatora rezystancji - kalibratora typu C405. Dla obu przyrządów przedstawione zostały schematy blokowe i krótko omówiono zasadę działania.

1. WPROWADZENIE

Liczną grupą przyrządów kontrolno pomiarowych są mierniki, regulatory, rejestratory temperatury oraz przetworniki pomiarowe temperatury na standardowy sygnał wyjściowy [1] przeznaczone do współpracy z czujnikami termorezystancyjnymi. Czujniki termorezystancyjne są to elementy, których rezystancja zmienia się wraz ze zmianą temperatury według określonej przez producenta charakterystyki przetwarzania. Do budowy czujników stosuje się trzy podstawowe materiały: platynę, nikiel i miedź. W tabeli 1 zestawiono na podstawie normy EN60751 parametry wybranych czujników termorezystancyjnych reprezentatywnych dla każdej grupy materiałowej.

Tab. 1. Parametry wybranych czujników termorezystancyjnych

Rodzaj czujnika	Parametry techniczne			
	Zakres		Dopuszczalna odchyłka	
	[°C]	[Ω]	[°C]	[Ω]
Pt100	-200 ... +850	18,52 ... 390,48	±0,15 ... ±1,45	±0,06 ... ±0,46
Ni100	-60 ... +180	69,51 ... 223,10	±0,30 ... ±1,70	±0,17 ... ±1,39
Cu100	-50 ... +180	78,70 .. 176,68	±0,30 ... ±0,90	±0,13 ... ±0,40

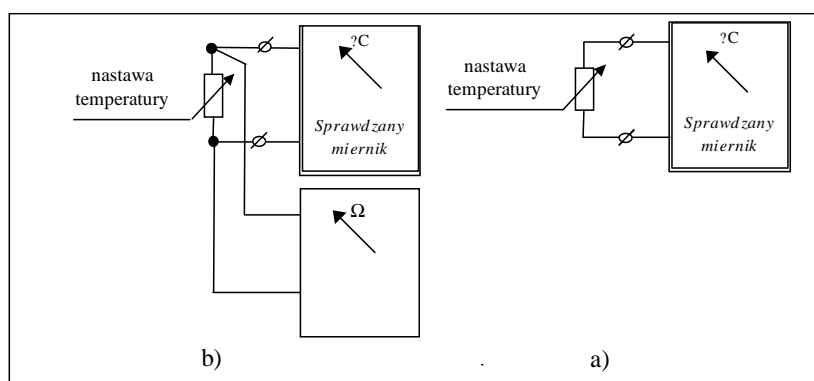
Analizując równania charakterystyk przetwarzania dla poszczególnych termorezystorów można stwierdzić, że dla Pt100 i Ni100 są to równania nieliniowe.

Wejście przyrządów kontrolno – pomiarowych współpracujących z czujnikami termorezystancyjnymi można zamodelować jako układ omomierza. Sprawdzenie właściwości metrologicznych toru pomiarowego realizuje się dwoma podstawowymi sposobami:

- z wykorzystaniem kalibratora temperatury,
- przez podział toru pomiarowego na dwie części: omomierz i czujnik temperatury i sprawdzenie odpowiednio kalibratorem rezystancji i kalibratorem temperatury.

Metoda druga pozornie wydaje się niepotrzebną komplikacją ma ona jednak szerokie zastosowanie w przypadku sprawdzania urządzeń pomiarowych bezpośrednio w miejscu instalacji. Pozwala to na znaczne oszczędności związane z przestojem opomiarowanego obiektu na czas demontażu jak i czasami dużą prędkością samego demontażu. Można również założyć, że prawdopodobieństwo awarii części elektronicznej omomierza jest znacznie większe niż awarii czujnika. W takim przypadku sprawdzenie omomierza na obiekcie lub po demontażu jest wykonywane niezależnie od czujnika.

Wzorcowanie omomierza można zrealizować z wykorzystaniem dekady rezystorów wzorcowych [2, 3] według schematu połączeń przedstawionym na rys.1a lub z wykorzystaniem wzorcowego omomierza w układzie przedstawionym na rys.1b. Wadą metody pierwszej jest wpływ zmian rezystancji klucza na wartość nastawy a tym samym wpływ na błąd wzorcowania. Ponadto w tej metodzie albo trzeba korzystać z tablic przy przeliczaniu jednostek rezystancji na jednostki temperatury, albo korzystać z dekad rezystancyjnych wyskalowanych w jednostkach temperatury. W drugim przypadku potrzeba stosować oddzielne dekady w zależności od typu czujnika podłączanego na wejście omomierza. Wada metody drugiej jest większa prędkość w stosunku do metody pierwszej.

Rys. 1. Układy pomiarowe przy sprawdzaniu termorezystancyjnego miernika temperatury: a) z dekadą rezystorów wzorcowych, b) z wzorcowym omomierzem

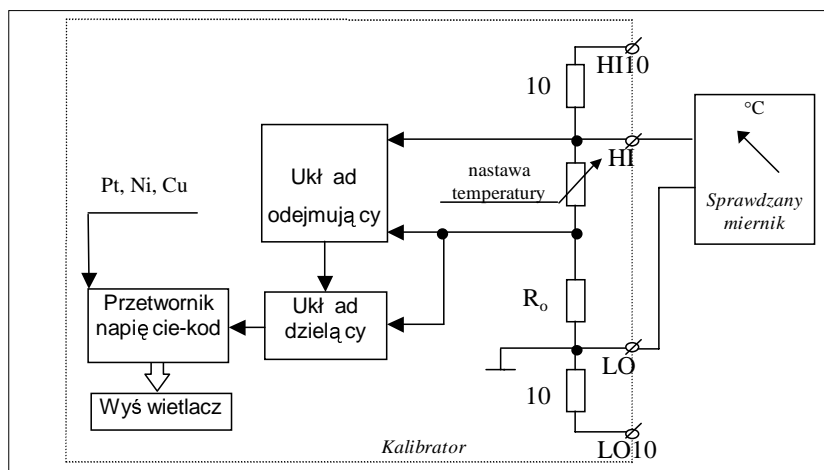
W celu uproszczenia procesu wzorcowania w miejsce wzorców zastosowanych w układach pomiarowych przedstawionych na rys.1 można wykorzystać kalibrator rezystancji. Opracowano dwie struktury kalibratorów:

- otwartą wykorzystującą potencjometr i wzorcowy omomierz,
- zamkniętą z elektroniczną symulacją rezystancji.

2. KALIBRATOR REZYSTANCJI Z WZORCOWYM OMOMIERZEM

Kalibrator C-403 [4] jest symulatorem rezystancji czujników termorezystancyjnych Pt 100, Ni 100, i Cu 100 oraz miernikiem temperatury przystosowanym do dwuprzewodowego podłączenia czujników Pt 100, Ni 100, i Cu 100.

Schemat blokowy kalibratora C-403 przedstawiony został na rys.2. Symulacja termorezystancji odbywa się w układzie złożonym z precyzyjnego wieloobrotowego potencjometru i rezystora R_o , przyłączonych do zacisków wyjściowych "HI" i "LO" kalibratora, do których przyłączany jest sprawdzany miernik temperatury. Spadki napięcia na potencjometrze i rezystorze R_o , wywołane prądem wejściowym wytwarzanym przez miernik, są odejmowane a następnie dzielone przez wartość spadku napięcia na rezystorze R_o . Napięcie to mierzone jest za pomocą wewnętrznego cyfrowego miernika temperatury złożonego z przetwornika napięcie-kod i wyświetlacza. Nieliniowa charakterystyka przetwornika napięcie-kod zależna jest od typu czujnika Pt 100, Ni 100 lub Cu 100.

Rys. 2. Schemat kalibratora termorezystancji

Dodatkową zaletą przyjętej struktury jest możliwość sprawdzania czujników termorezystancyjnych i pomiar rezystancji przez wewnętrzny miernik cyfrowy. Parametry metrologiczne kalibratora przedstawione zostały w tabeli 2.

Tab. 2. Parametry metrologiczne kalibratora C403

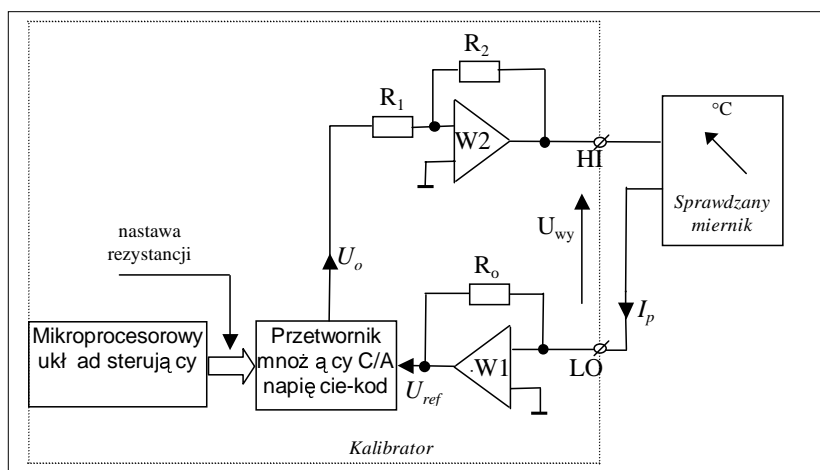
Parametr	Rodzaj termorezystora			
	Pt 100	Pt 100	Ni 100	Cu 100
Zakres nastaw	-199,9...+199,9°C	+200...+850°C	-60...+180°C	-50...+180°C
Rozdzielczość	0,1°C	1°C	0,1°C	
Błąd pomiarowy	±0,15% wartości nastawionej			
Zakres prądu wejściowego	0,5...3mA	0,3...1,5mA	0,5...3mA	

Wadą opracowanego kalibratora rezystancji jest ograniczona stabilność nastawy rezystancji w dłuższych odcinkach czasu. W celu eliminacji tej wady możliwa jest modyfikacja struktury z otwartej na zamkniętą. Korzystniejszym rozwiązaniem ekonomicznym jest zastosowanie w kalibratorsie elektronicznego symulatora rezystancji.

3. ELEKTRONICZNY SYMULATOR REZYSTANCJI

Kalibrator C-405 jest symulatorem rezystancji czujników termorezystancyjnych Pt 100, Pt500, Pt1000, Ni 100, i Cu 100 oraz miernikiem temperatury przystosowanym do dwuprzewodowego lub trzyprzewodowego podłączenia wymienionych czujników.

Schemat blokowy kalibratora przedstawiony został na rys.3. Sprawdzany miernik temperatury jest przyłączany do zacisków wyjściowych "HI" i "LO" kalibratora.

Rys. 3. Schemat elektronicznego symulatora rezystancji

Prąd pomiarowy sprawdzanego miernika I_p wpływa przez zacisk "LO" do wejścia konwertera prąd-napięcie zbudowanego z wykorzystaniem wzmacniacza operacyjnym W1. Napięcie na wyjściu wzmacniacza wynosi:

$$U_{ref} = -I_p \cdot R_0 \quad (1)$$

Napięcie U_{ref} jest napięciem odniesienia dla przetwornika mnożącego C/A. Napięcie wyjściowe przetwornika U_0 wyrażone jest wzorem:

$$U_0 = k \cdot U_{ref} \quad (2)$$

gdzie: "k" wartość nastawy rezystancji z mikroprocesorowego układu sterującego.

Napięcie z przetwornika C/A jest wzmacniane w układzie wzmacniacza W2, którego wyjście połączone jest z zaciskiem "HI" kalibratora. Stąd napięcie wyjściowe kalibratora przyjmuje następującą wartość:

$$U_{wY} = -\left(\frac{R_2}{R_1}\right) \cdot U_0 \quad (3)$$

Podstawiając równanie (1) do równania (2), a następnie równanie (2) do równania (3) uzyskujemy następującą zależność:

$$\frac{U_{wY}}{I_p} = \left(\frac{R_2}{R_1} \cdot R_0\right) \cdot k \quad (4)$$

Lewa strona równania (4) reprezentuje wartość rezystancji, dlatego wskazanie sprawdzanego miernika temperatury jest wprost proporcjonalne do nastawy "k" z mikroprocesorowego układu sterującego. Wartość nastawy obliczana jest w części cyfrowej na podstawie wprowadzonej przez użytkownika temperatury i wybranego typu termorezystora.

Parametry metrologiczne kalibratora przedstawione zostały w tabeli 3.

Tab. 3. Parametry metrologiczne kalibratora C405

Rodzaj termorezystora	Zakres nastaw	Rozdzielczość	Błąd podstawowy	Zakres prądu wyjściowego
Pt100 (385)	-200,00...+850,00°C	0,01°C	0,03% +0,3°C	Pt100, Cu100, Ni100 $I_p=0,12...3mA$ Pt500, Pt1000 $I_p=0,06...0,5mA$
Pt100 (391)	-200,00...+850,00°C			
Pt500	-200,0...+850,0°C	0,1°C	0,03% +0,5°C	
Pt1000	-200,0...+850,0°C		0,03% +0,3°C	
Cu100	-60,0...+180,0°C			
Ni100	-60,0...+180,0°C			

Na podstawie przedstawionych parametrów można zauważyć, że opracowany kalibrator C405 ma lepszą rozdzielczość i mniejszy błąd podstawowy niż kalibrator C403. Ponadto kalibrator umożliwia realizację dodatkowych funkcji np. kompensację rezystancji połączeń lub uwzględnianie rezystancji linii. Inną funkcją, wynikającą z zastosowania układu mikroprocesorowego w części cyfrowej kalibratora, jest możliwość wprowadzania nastaw temperatury przez standardowy interfejs RS232.

4. PODSUMOWANIE

Przedstawione dwie struktury kalibratorów rezystancji są konkurencyjne do tradycyjnie stosowanych przy sprawdzaniu termorezystancyjnych mierników temperatury rezystorów wzorcowych. Zaletami obu kalibratorów są:

- wyeliminowanie z toru pomiarowego przełączników zmiany nastawy rezystancji,
- wprowadzanie nastaw w jednostkach temperatury,
- ekonomiczna i ergonomiczna konstrukcja.

Porównując parametry metrologiczne, właściwości funkcjonalne oraz cenę można stwierdzić, że kalibrator:

- o strukturze otwartej z wzorcowym omomierzem jest rozwiązaniem tańszym ale jest mniej dokładny i wymaga ręcznej korekty nastawy w czasie,
- o strukturze zamkniętej z elektroniczną symulacją rezystancji przy bardziej złożonej budowie i wyższej cenie oferuje lepsze parametry dokładnościowe i szerokie możliwości wykorzystania części cyfrowej zwiększające funkcjonalność (np. interfejs RS232) lub zwiększające dokładność (np. cyfrowa adiustacja).

LITERATURA

- [1] Lumel: *Pomiar regulacja rejestracja*. Katalog zbiorczy 1999
- [2] J. Bartoszewski: *Sterowany symulator czujników termorezystancyjnych*. Prace Naukowe Instytutu Maszyn, Napędów i Pomiarów Elektrycznych Politechniki Wrocławskiej 2003
- [3] K. Urbanski: *Kalibrator wielkich rezystancji sterowany za pomocą komputera*. Podstawowe Problemy Metrologii, Komisja Metrologii PAN, PPM'98, Gliwice 1998
- [4] Calmet: *Kalibrator termorezystancji typu C403*. Instrukcja obsługi 2002
- [5] Calmet: *Uniwersalny kalibrator i miernik sygnałów przemysłowych typu C405*. Instrukcja obsługi